

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на ГЕНКА ДОБРИНОВА ШИКЕРОВА на тема “РАЗСЛЕДВАЩАТА ЖУРНАЛИСТИКА МЕЖДУ ЗАКОНА И ЕТИЧНИТЕ СТАНДАРТИ“. Изследване на предаванията “БТВ Репортерите“ и „Темата на Нова“ в периода 2009-2018 г.

за присъждане на образователната и научна степен “доктор“ по професионално направление 3.5 Обществени комуникации и информационни науки (Журналистика - Журналистическа етика)

от проф. д-р Луливера Делчева Кръстева – Стоянова, член на научното жури и научен ръководител

Дисертацията е посветена на изключително съществен и неизследван проблем у нас: разследващата журналистика между закона и етичните стандарти. Текстът се състои от 363 страници, структуриран в увод, четири глави, заключение, библиография и 12 приложения. Библиографията е значителна по обем, включва 406 научни заглавия и 42 документа. От тях 242 монографии, студии, статии са на български език и 164 на английски език. За целите на проучването има позоваване предимно на актуална, издадена през последното десетилетие литература с интердисциплинарен характер. Направени са 566 бележки под линия.

Ясно са заявени изследователските хипотези, цели, задачи и методология и са защитени аргументирано много добре в дисертацията последователно и логически обвързано. Оригиналноста на текста е безспорна. Резултатите и приносите в него са следствие от собствен изключително задълбочен многостранен анализ на правно-етични проблеми в разследващата телевизионна журналистика.

Научно-приложното поле на труда е фокусирано върху връзките и противоречията между закона и етичните стандарти в телевизионната разследваща журналистика. Изследването има три важни теоретико-практични акцента. Единият е фокусиран върху анализ на пропуски и слабости в законодателството, свързани с основни техники за събиране на информация и защита на източници. Вторият акцент е анализ на ефективността на саморегулацията в телевизията, изведен чрез теоретични аргументи и разглеждане на конкретни примери. Третият е върху проучването на

качеството на разследващата журналистика в две конкурентни търговски медии (БТВ и Нова телевизия) като съществен елемент на публичното доверие в медиите.

Основната теза на изследването е, че разследващата журналистика се осъществява и развива на границата на нормативните и професионални регулации с цел защита на обществения интерес. Генка Шикерова систематизира спецификите на разследващата телевизионна журналистика в контекста на правната регулация и етичната саморегулация като отличава най-честите проблеми от правно и деонтологично естество, които се наблюдават.

Преценка на актуалността на проблема

Състоянието на разследващата журналистика, възможностите за достъп до информация, влошаващата се медийна среда, съчетани с наблюдавана депрофесионализация определят актуалността на изследвания проблем. Процесите в сферата на комуникациите и медиите са изключително динамични през последното десетилетие, открояват се както позитивни, така и негативни тенденции, които налагат непрекъснато проучване на причините, свързани с тях, как те рефлектират върху качеството на журналистическото съдържание и журналистическите разследвания. През последните години се наблюдават два противоположни процеса: по отношение на разследващата журналистика като форма на престижен професионален продукт и от друга като ефект на въздействие. Това също определя актуалността на изследвания проблем.

Оценка на теоретичната част

В първа глава е изведена терминологична рамка, като са представени многобройни теоретични виждания на понятието „разследваща журналистика“, открити са основни разлики между новинарска и разследваща журналистика на равнище проучване, равнище постигнати резултати. Отделено е специално внимание на феномена информационна цензура, резултат от прекономерното наличие на информация, достоверността на която е необходимо да се селектира от значителни по обем база данни. Детайлно са проследени основни фактори, които влияят върху тематичните избори в телевизионните разследвания.

Втора глава е посветена на възможности и ограничения на законодателството за събиране на информация, изследвани в контекста на конституционната норма за свобода на словото през практиката на Европейския съд по правата на човека и българската правна рамка (Наказателен кодекс, Закон за радиото и телевизията, Закон

за защита на личните данни). Обстойно е анализиран баланса между правото на личен живот и правото на информация, открити са дефицити на правната регулация при използването на скрита камера, както и по отношение на стандартите за защита на източниците, които ползва телевизионният разследващ журналист.

В трета глава от изложението са систематизирани основни принципи на професионалната етика в журналистиката като: достоверност, независимост, безпристрастност, съпричастност, отговорност. Анализирани са етични кодекси: на Би Би Си, Пи Би ЕС и Асоциацията на професионалните журналисти (CPJ), както и съществуващите у нас, и е направен критичен паралел. Коментира се допустимостта на използване на анонимни източници, заплащане на източници на информация, на скрита камера, на заблуда, работа под прикритие. Акцентирано е върху липсата на вътрешни етични кодекси за работа в българските телевизии в това отношение, правила, които да установят базови етични принципи при използването на скрита камера, анонимни източници.

Цялостното теоретично изследване почива на сериозен, обоснован, систематичен, многопосочен анализ в няколко научни полета – правото, етиката и медиазнанието. Генка Шикерова успешно се ориентира в многообхватната материя в три научни области и успя да изведе свои оригинални тези. За първи път в българската наука анализирания проблем е разгледан интердисциплинарно така всеобхватно, изчерпателно и задълбочено.

Оценка на емпиричната част

Докторантът разгръща още по-убедително своите анализаторски и интерпретаторски способности в последната четвърта глава на дисертацията, в която фокусът е върху емпиричното проучване, посветено на три предавания: „БТВ Репортерите“, „Разследване“ и „Темата на Нова“ в двете най-големи частни национални телевизии. Изследването обхваща десет годишен период (2009-2018). Методите, на които се опира то са контент-анализ, съпоставителен анализ и аналитико-синтетичен метод. За целта на емпиричното проучване са разработени две авторови регистрационни карти. Едната систематизира всички предавания по показателите: дата, автор, заглавие, тип предаване. Втората регистрационна карта е за всяко предаване и отчита: обща информация за разследването; източници на информация; методи за събиране на информация; защита на личната неприкосновеност; визуални похвати.

Емпиричното проучване включва 1580 предавания в двете телевизии. На база изведените от автора критерии за оценка са класифицирани като действителни разследвания само 157 от обявените за такива - 82 от общо 757 предавания „Разследване“ и „Темата на Нова“ и 73 от общо 823 предавания “БТВ Репортерите“.

Емпиричното изследване е приносно именно със своя задълбочен критичен анализ по показатели, което определя и неговата изключителна практическа стойност.

Оценка на автореферата и приносите на дисертационния труд

Авторефератът е с обем 31 страници и отразява точно структурата, подхода, конкретните цели и основните обобщения в дисертацията, свързани с проучвания научен проблем.

Трудът има приносен характер и в трите изследвани научни области - правото, етиката и медиазнанието. Основните констатации са пряко извлечени от практиката и се свързват с нея. Стилът е ясен, стегнат и прецизен от научна гледна точка. Частите са логически и смислово обвързани и аргументирани. Изследването и тезите са оригинални авторски, докторантът демонстрира високо ниво на критическо мислене към проучения проблем. Особено добре защитено емпиричното проучване е с категорично заявен приложен ефект. Затова авторът би следвало да продължи, задълбочи и разшири анализа на обекта на своето изследване и да го издаде.

Определено Генка Шикерова притежава качества на изследовател, способност за научен анализ и обобщение, проучването ѝ има съществена теоретична и практическа приложност.

Основните приноси на научния труд са в теоретичен и в професионален журналистически план: За първи път в българската научна литература са изследвани особеностите на телевизионната разследваща журналистика в контекста на правните регулации и етичната саморегулация като са класифицирани най-честите проблеми, свързани с правни и етични стандарти на проверка на факти в поток от информационни съобщения. Изведена е необходимостта от отделна телевизионна саморегулация, която да отчита динамичното развитие на технологиите и комуникациите, както и динамиката на обществено-политическите процеси. На тази основа е дефинирано собствено разбиране за журналистическо разследване, което е в основата и на извеждането на характеристики за псевдожурналистическо телевизионно разследване. Направена е систематизация на телевизионните разследвания в предаванията „БТВ репортерите”,

„Разследване” и „Темата на Нова” за период от 10 години. Очертани са новите предизвикателства пред разследващите журналисти.

Мнение за работата по време на докторантурата

Като научен ръководител на Генка Шикерова, имам непосредствени наблюдения от нейната работа по дисертацията. Генка Шикерова започна изследването си още през 2012. Изследователският ѝ интерес е провокиран от практическия ѝ опит като разследващ журналист, който е от съществено значение при научното осмисляне на правно-етичните проблеми при упражняването на разследваща телевизионна журналистика. Искам да отбележа интелигентния подход при разработването на докторската теза, усърдието при проучването и осмислянето на многобройните източници и емпирични данни. Дисертантът участва в няколко международни професионални форума, свързани с разследващата журналистика; в два научно изследователски проекта, на които бях научен ръководител; има професионални квалификации в САЩ и в Германия, което също допринесе за изясняване на предмета на изследването и структурирането на труда. Има три публикации по темата на дисертацията.

Заклучение

Научноизследователските качества на дисертационния труд, интердисциплинарния му характер и приноси ми дават основания **убедено да подкрепя и да препоръчам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 3.5 Обществени комуникации и информационни науки – (Журналистика - Журналистическа етика) на Генка Добринова Шикерова** за представената дисертация на тема: „Разследващата журналистика между закона и етичните стандарти“ (Изследване на предаванията “БТВ Репортерите“, „Разследване” и „Темата на Нова“ в периода 2009-2018 г.)

15.06.2020 г.

проф. д-р Луливера Кръстева